

Verkkotasointu arkipäivän työkaluna

Jukka Hakala

Geopixel Oy

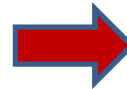
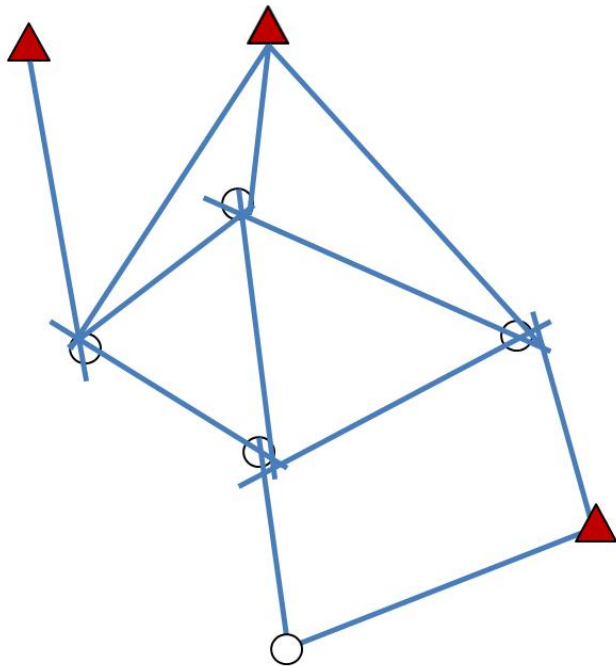
”Kun mittauksia on tehty enemmän kuin on toisistaan teoreettisesti riippumattomia suureita, niin tasointaslaskun tehtävänä ja päätarkoituksena on johtaa tuntemattomille sellaiset arvot, jotka perustuvat tasapuolisesti kaikkiin mittauksiin”

R.A. Hirvonen 1965

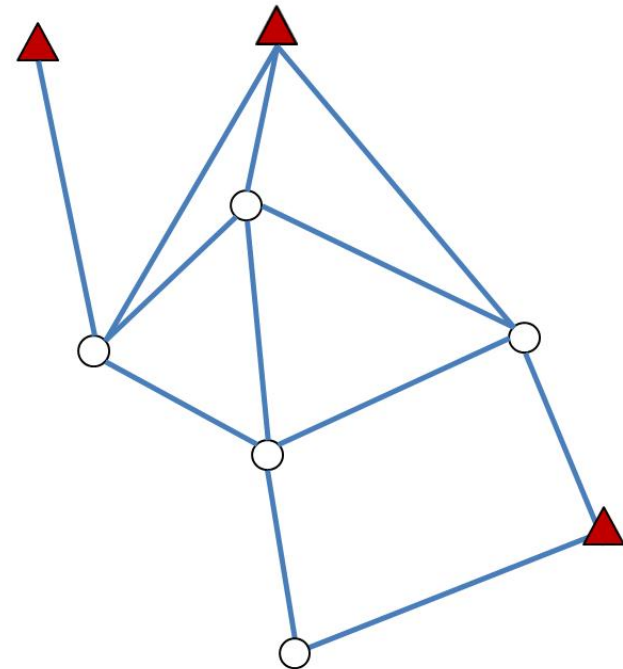
Mittaushavaintojen täsmällinen käsittelymenetelmä

- perustuu tilastomatematiikkaan & virheiden kasautumislakeihin
- edellyttää riittävää ylimääritystä eli redundanssia
- kaikki verkon havainnot tasointetaan samanaikaisesti
- havaintojen tarkkuus huomioidaan painotuksella

Raakahavainnot

Tasoitetut havainnot

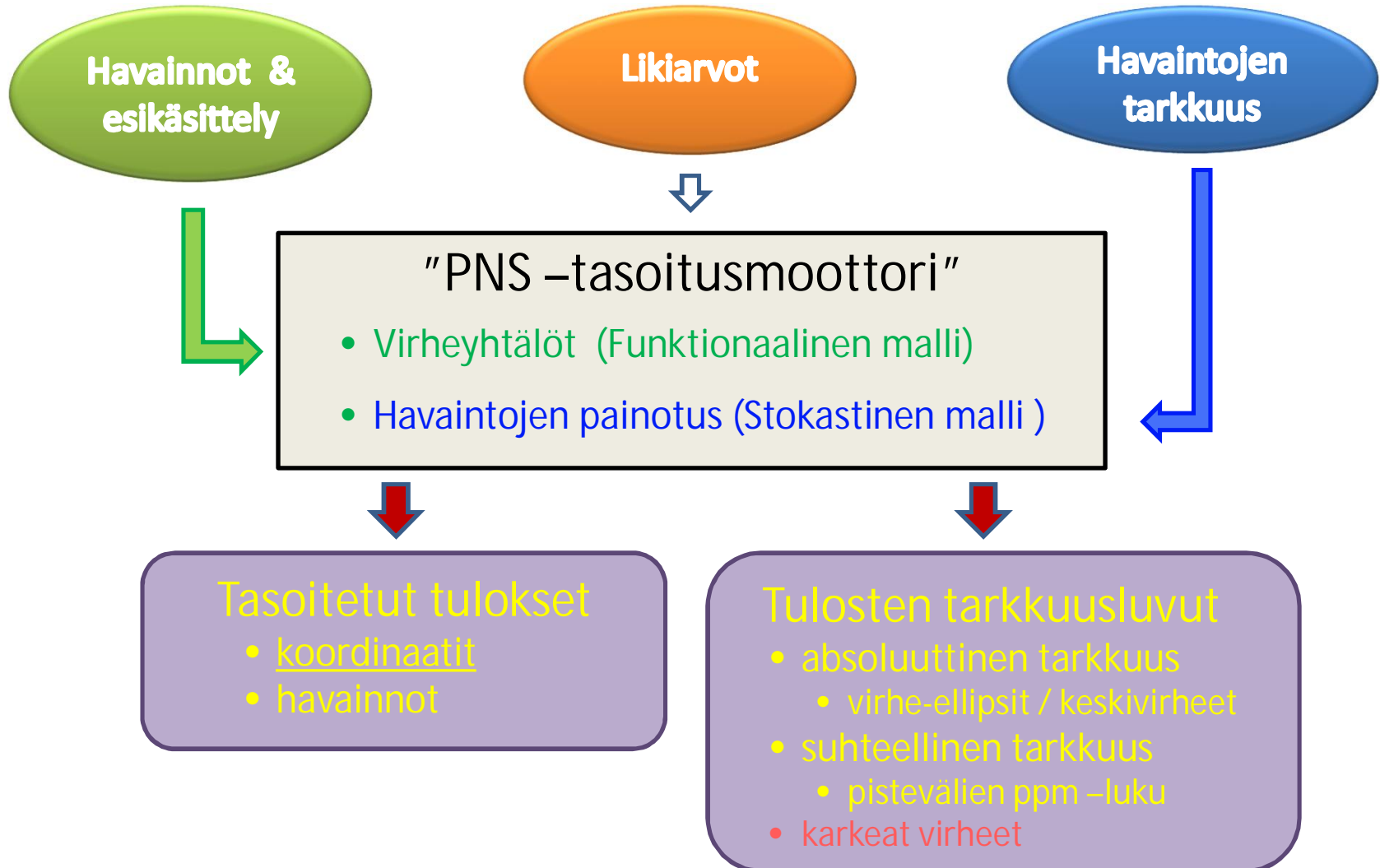
Jännösvirhe v = havaittu - tasoitettu

Ratkaisu: $\sum pvv = \text{minimi}$

Geodeettisia havaintoja ovat mm.:

- korkeuserot (1D -verkot)
- etäisyyshavainnot (2D + 1D -verkot)
- vaakakulmahavainnot (2D + 1D -verkot)
- korkeuskulmahavainnot (2D + 1D -verkot)
- kiintopisteiden koordinaatit (1D -, 2D - ja 3D -verkot)
- GPS -vektorikomponentit (3D -verkot)

- Fysikaaliset reduktiot
  - lämpötila (s) $\pm 1^\circ \text{C}$ ~ 1 ppm
  - ilmanpaine (s) $\pm 5 \text{ mbar}$ ~ 1 ppm
- Geometriset reduktiot
  - prismavakio & EDM -vakiokorjaus (s)
  - vinoetäisyys vaakaetäisyydeksi (s)
  - refraktio – ja kaarevuuskorjaus (V)
  - pultista-pulttiin -korjaus (s, V, GNSS)
  - redukointitaso (s)
  - korjaus karttaprojektioon (s, t, GNSS)
- Vektorilaskenta
  - ratkaistaan alkutuntemattomat vaihehavainnoista
  - saadaan vektoriratkaisu tunnuslukuineen
  - dX, dY, dZ sekä niiden kovarianssimatriisi (cov) ovat verkkotasoituksen havainnoita

- havaintojen tarkkuuden arviointi l. oikea painotus on tärkeää
- PNS -tasoituksessa käytetään kaikkia havaintotyyppjä - myös kiintopisteiden koordinaatteja (koordinaattihavainnot) - niiden "todellisen" tarkkuusinformaation mukaisesti
  - kullekin havainnolle lasketaan automaattisesti paino käyttäjän antaman tarkkuusinformaation perusteella
  - paino on kääntäen verrannollinen havainnon varianssiin (= keskivirhe²)

$$p_i = \frac{\sigma_0^2}{\sigma_i^2}$$

p_i : havainnon I_i paino
 σ_i^2 : havainnon I_i varianssi (keskivirhe²)
 σ_0^2 : referenssivarianssi (tavallisesti 1.0)

- pieni keskivirhe --> hyvä tarkkuus --> suuri paino
- suuri keskivirhe --> huono tarkkuus --> pieni paino

- hyvänä lähtökohdana ovat valmistajan teknisessä käsikirjassa antamat kojeen tyypilliset tarkkuusluvut eri mittauksissa
- havaintojen tarkkuutta tulisi arvioida ennen tasoitusta sulkuvirheiden avulla
- epärealistinen painotus aiheuttaa ongelmia
  - liian pieni keskivirhe --> liian suuri paino havainnolle
--> liian pienet korjaukset tasoituksessa
  - liian suuri keskivirhe --> liian pieni paino havainnolle
--> liian suuret korjaukset tasoituksessa
  - **karkeiden virheiden kontrolli vaikeutuu**

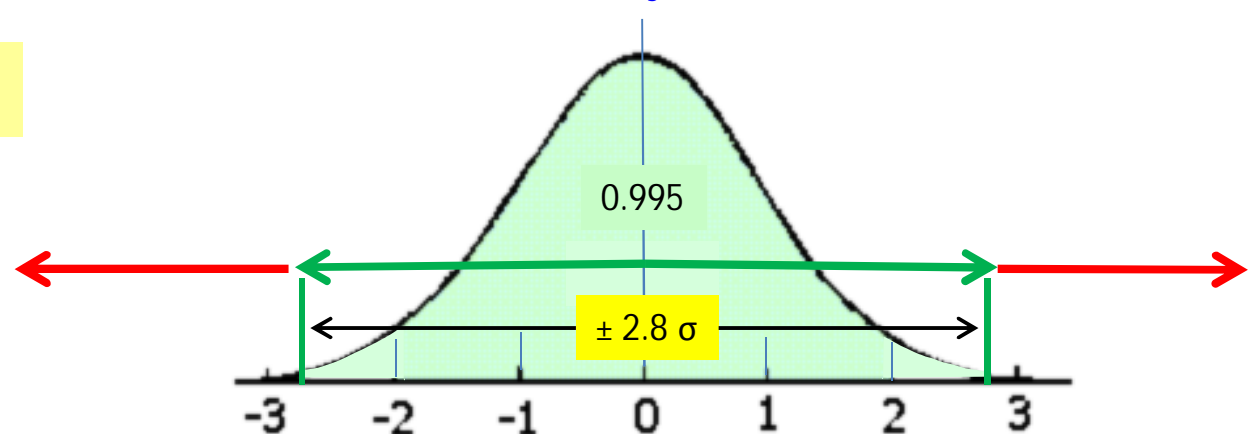
PNS -tasointuottaa hyvistä havainnoista & oikealla painotuksella **tasoitettaville suureille yksikäsitteiset ja parhaat todennäköiset arvot**

Standardointu jäännösvirhe

$$t = v_i / \delta_{v_i} \sim N(0,1)$$

Normaalijakauma

Havainnoista ~ 95.0 % osuu alueelle $\pm 1.96 \sigma$

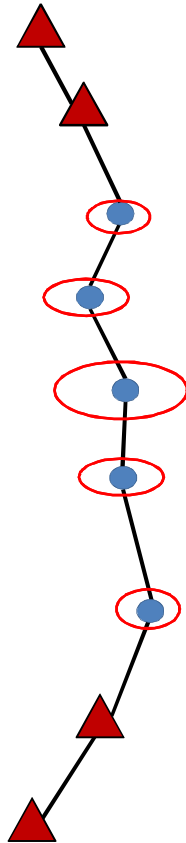
Havainnoista ~ 68.3 % osuu alueelle $\pm 1.00 \sigma$

Havainnoista ~ 99.5 % osuu alueelle $\pm 2.8 \sigma$

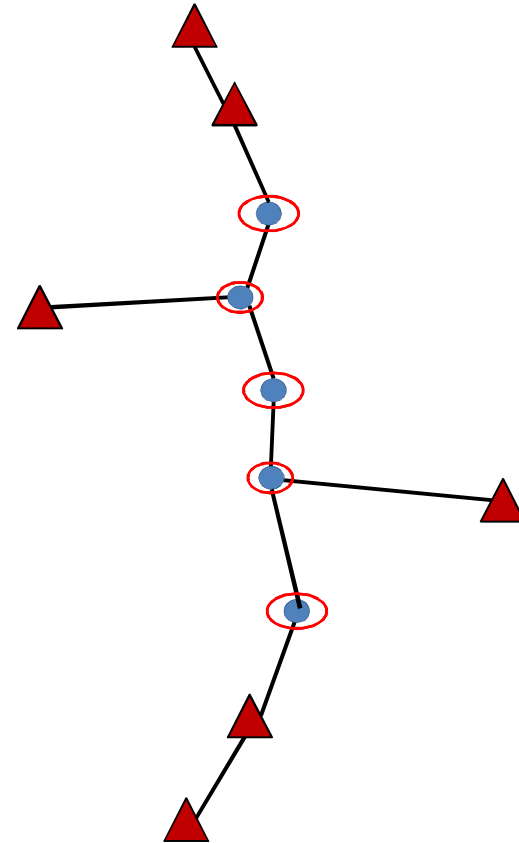
JHS184

$t \leq 2.8 $	hyväksytty
$t > 2.8 $	hylätty ("viisi tuhannesta")

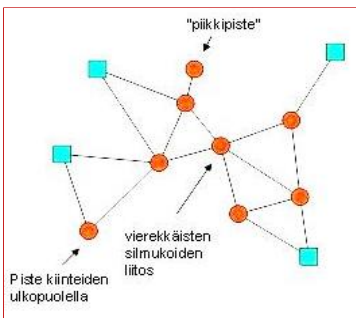
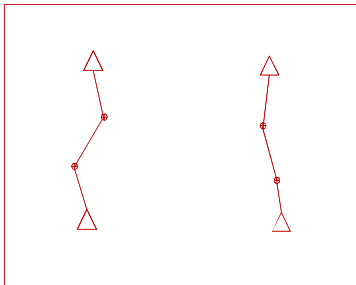
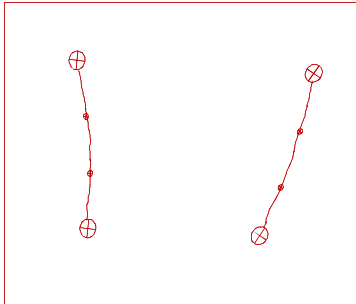
Jonomainen

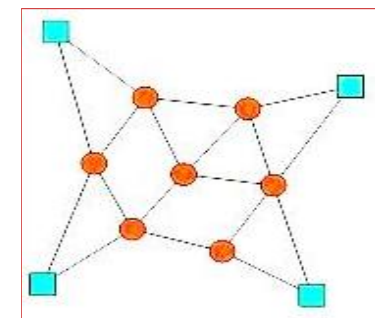
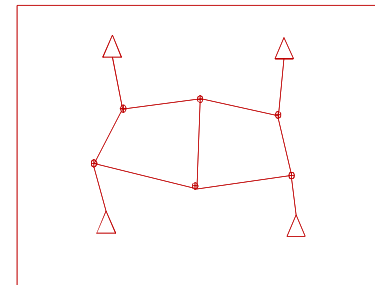
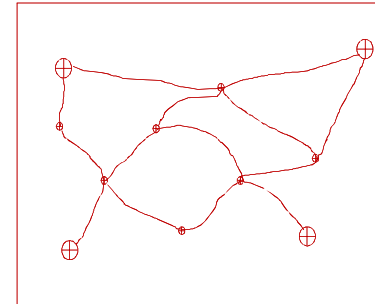
Verkkomainen

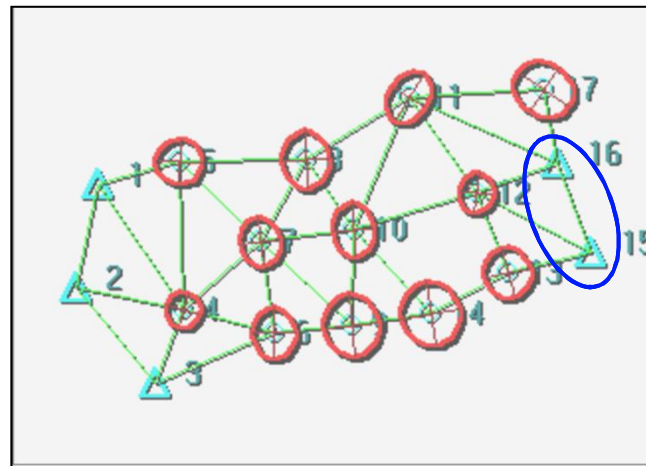
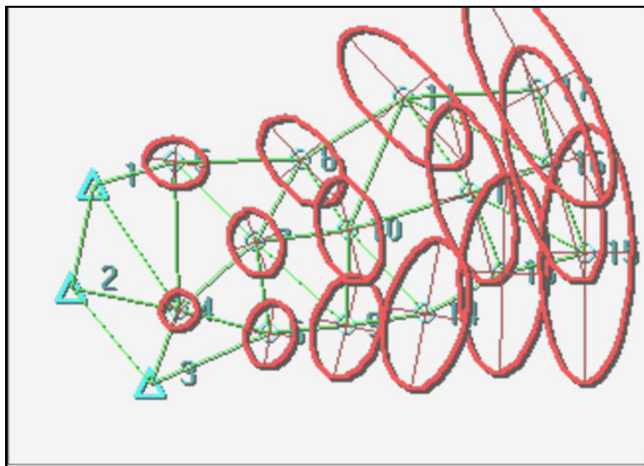

Jonomaisuus

Verkkomaisuus

Verkon rakenne sekä havaintojen tarkkuus määrittävät tulosten tarkkuuden

Verkon rakenne määrittää tulosten luotettavuuden

Verkon laatu = tarkkuus + luotettavuus

A. Kytetty verkko, kiinteät lähtöpisteet

- perinteinen tasointumalli
- havainnot + kiinteät lähtöpisteet, $m_{\text{ENH}} = 0.000 \text{ m}$
- lähtöpisteitä käsitellään kiinteinä, ehdottomasti oikeina koordinaatteina jotka eivät saa mitään korjauksia

Haittapuolet:

- karkeiden virheiden löytäminen ja paikallistamisen vaikeaa, jos niitä on sekä havainnoissa että lähtöpisteissä
- huonot, virheelliset lähtöpisteet vääristävät verkon hyviä havaintoja

B. Kytetty verkko, "joustavat" lähtöpisteet

- havainnot + painotetut lähtöpisteet, $m_{\text{ENH}} \neq 0.000$ m
- lähtöpisteitä käsitellään koordinaattihavaintoina, jotka saavat korjauksia muiden havaintojen tapaan

Edut:

- mahdollistaa rakenteeltaan hyvässä verkossa karkeiden virheiden löytämisen ja paikallistamisen lähtöpisteistä
- uudet pisteet asettuvat optimaalisesti lähtöpisteistön suhteen

C. Vapaa verkko

- matriisilaskennan erityismenetelmä ($\text{tr } C_{xx} \rightarrow \min$)
- tasointus ilman lähtöpisteitä pelkillä havainnoilla
  - havaintojen keskinäinen yhteensopivuuden toteaminen
  - havaintojen painotuksen onnistuneisuuden toteaminen
  - verkon rakenteen onnistuneisuuden toteaminen

Edut:

- eristämällä havainnot ja lähtöpisteistö toisistaan ongelmallisten runkoverkkojen laskenta helpottuu
- karkeiden virheiden jahtaaminen on järkevää vaiheittain

- Inhimilliset ominaisuudet
  - kokemattomuus
  - tietämättömyys
  - ymmärtämättömyys
  - välinpitämättömyys
- Sokea usko tekniikkaan
  - ihmեսauva/kartoitussauva ratkaisee kaiken
    - "millintarkkuus minuutissa"
    - "vaivatonta vaaitusta"
    - "koje viisaampi kuin käyttäjä"
    - irtopistetekniikka (RTK/VRS) tuottaa yksittäisiä pisteitä ilman keskinäistä kontrollia
  - "Blackbox" –verkkotasoitukset
    - teorian ja ohjelmiston käytön heikko hallinta
    - laskentaparametrit ja niiden merkitys
    - tulosten tulkinta

Ratkaisu = lisä/täydennyskoulutus

Kiitokset
mielenkiinnostanne!